

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Nr 4 - december 2012

Landsbygd i Centrum

Tema: Bredband

Foto: Rose-Mari Åkerström

Länsstyrelsen i Stockholms län
Hantverkargatan 29
Box 22067
104 22 Stockholm

Tfn: 08-785 40 00 (vxl)
Fax: 08-785 40 01
Besök oss gärna på
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Redaktion: Hanna Williamsson, Mette
Kjöbek Petersen, Rose-Mari Åkerström
Ulrika Geber (ansvarig utgivare)

Tryckeri: Lenanders Grafiska

I detta nummer kan du bland annat läsa om:

När bredbandet kom till Ingmarsö
Bredbandsläget i länets kommuner
Bredband är mer än en kabel
Från fundering till fiber
Bredbandsbekymmer som begränsar
Från Rö till Krokek med bygdechecken

Lantbruksledaren

Utanför fönstret öser regnet ner sedan flera dagar tillbaka och det känns ganska symtomatiskt för de senaste månadernas väder. Hösten har varit en prövning på flera sätt för många lantbrukare.

Då är det positivt att handläggningen av SAM-ansökningarna och kontrollen av dessa har gått bra under 2012. Av de knappt 2000 lantbrukare i länet som skickat in SAM-ansökan har Länsstyrelsen fattat beslut om utbetalning av gårdsstöd för 99 procent till första utbetalning den 3 december. På grund av den låga växelkursen för euron blir tyvärr utbetalningen den lägsta sedan stödet infördes 2005. 94 procent av alla som sökt miljöersättning fick en delutbetalning i oktober, medan resterande ersättning betalas ut den 27 december.

Den 21 november lanserades projektet Stockholms Fiskmarknad och landshövding Chris Heister överlämnade en redovisning till landsbygdsminister Eskil Erlandsson. Projektet som drivits av Länsstyrelsen har delvis finansierats inom Sverige – det nya matlandet. Omkring 100 fiskare som bedriver småskaligt fiske i en 25 mils omkrets kring Stockholm har intervjuats om deras intresse och möjligheter att leverera fisk till en framtida Stockholms Fiskmarknad. Omkring 80 fiskare visade sig vara intresserade och de skulle kunna leverera omkring 800 ton fisk. Syftet har varit att hitta lönsamma marknadslösningar för det småskaliga kustfisket samtidigt som Stockholms

konsumenter kan erbjudas färsk fisk med en tydlig avsändare. En fiskareförening har bildats och nu återstår för marknadsaktörer att göra verklighet av Stockholms Fiskmarknad.

Temat för detta nummer av Landsbygd i Centrum är "Bredband". Vi får bland annat ta del av erfarenheterna från föreningar och stadsnät i Stockholms län som driver projekt för utveckling av bredband på landsbygden. Länsstyrelsen driver också själv en kartläggning av landsbygdens tillgång till bredband och landsbygdskommunernas egna prioriteringar för utbyggnad. I början av nästa år kommer vi att bjuda in kommunerna för erfarenhetsutbyte och för att påbörja en diskussion om gemensamma prioriteringar i länet.

Regeringen har beslutat om nya bredbandsmedel för 2013 och 2014 med totalt 34 miljoner kronor till Stockholms län, inklusive medfinansiering från Post- och telestyrelsen. En uppmaning till byalag och andra föreningar är att påbörja mobilisering och ansökan om stöd för utbyggnad. En stark efterfrågan av dessa pengar är ett viktigt instrument för ytterligare finansiering av bredband på landsbygden.

Slutligen vill jag tacka för detta år och önska en riktigt god jul.

Ulrika Geber
Lantbruksdirektör

Fältkontrollsäsongen 2012

I november avslutade vi vårt kontrollarbete i fält som pågått det senaste halvåret. Resultatet av den rikliga nederbörden under säsongen har visat sig vid skötselkontrollerna.

Många har haft problem med att få betesmarkerna tillräckligt betade och en del har inte kunnat ta sig ut för att skörda delar av sina vallar.

Foto: Karin Joelsson

Jordbruksverket har inte gett några generella dispenser för skötselvillkoren men kontrollanterna har givetvis varit medvetna om läget och i möjligaste mån även tagit hänsyn till det vid sin samlade bedömning. Trots det så är den vanligaste avvikelserna vid en fältkontroll i år just skötselfel inom miljöersättningarna, inte arealfel som det var för några år sedan.

Viktigt valltips

Redan nu kommer ett tips inför nästa års ansökan: Använd grödkod 49 om du har en alltför dålig vall. Denna grödkod berättigar, trots det opedagogiska namnet "ej godkänd vall på åker", till fullt gårdsstöd, men ger ingen extra ersättning för vallstödet. Så om du har en svag vallgröda som inte såtts på länge, som är ogräsrik eller upptrampad, sök grödkod 49.

Fler tips utifrån de vanligaste avvikelserna som hittats vid fältkontrollerna presenterar vi inför nästa års ansökan.

Johannes Tykesson

SAM-ansökan

Nytt kontonummer?

Byte av bankkontonummer görs numera hos Jordbruksverket, men kontakta först Länsstyrelsen för att kontrollera att ingen utbetalning är på gång till ditt befintliga kontonummer. Då kan din utbetalning stoppas och du får vänta till nästa utbetalning.

SAM-ansökan 2013

Sista ansökningsdag för 2013 års SAM-ansökan är preliminärt den 18 april. Mer information om SAM-ansökan 2013 kommer i nästa nummer. SAM-internet öppnar den 14 februari.

Viveka Appeltofft

Du kan läsa mer om kommande utbetalningar på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se under ämnesområde "stöd".

Återkrav av gårdsstödet

Länsstyrelsen fortsätter arbetet med att utreda vad som ska återkrävas till följd av inventeringen av jordbruksmark som Jordbruksverket genomförde åren 2008 – 2010.

Du som är berörd av ett återkrav av gårdsstödet kommer först att få ett preliminärt besked om återkrav. Länsstyrelsen gör ingen ytterligare utredning om vi inte får in synpunkter, och det är därför viktigt att du kontrollerar att uppgifterna verkar korrekta. Om du tycker att det finns fel i underlaget ska du skicka in synpunkter skriftligt till Länsstyrelsen.

Maria Strömberg

Dränering - vad gäller?

Efter höstens rikliga regnande är många marker rejält blöta. En väl fungerande dränering ger högre avkastning, men kan också bidra till minskat växtnärläckage tack vare bättre upptag av växterna. Så hur står det till med dräneringen på din gård? Har du diken som behöver rensas men är osäker på vad som gäller?

Vad får man göra?

Ett grävt dike anses juridiskt vara en vattenanläggning och det finns en skyldighet att underhålla det.

För rensning i syfte att underhålla diken krävs normalt inte tillstånd. Med rensning menas att man tar bort vegetation, rotfilt och ansamlat sediment ner till dikets ursprungliga djup och bredd. Går man djupare än så handlar det om markavvattning, vilket är tillståndspliktigt. Det råder ett generellt markavvattningsförbud i länet, men Länsstyrelsen kan bevilja dispens från förbudet om det finns särskilda skäl.

Om diket ingår i ett torrlägningsföretag är det företaget som ansvarar för att diket underhålls i enlighet med förrättningshandlingarna. Är du osäker på om det finns ett torrlägningsföretag är du välkommen att höra av dig till oss. Vi kan också hjälpa dig att ta fram företagets kartor och övriga handlingar vid behov.

I vissa fall kan det krävas tillstånd från Länsstyrelsen för att få utföra en rensning. Det kan till exempel vara fallet om diket inte rensats på mycket lång tid och det på grund av detta övergått till ett mer naturligt tillstånd. Samma sak gäller om diket ligger inom ett Natura 2000-område eller om rensningen kan skada fisket. I tveksamma fall är det alltid bäst att samråda med Länsstyrelsen.

Goda råd

Vid allt dikesunderhåll är det viktigt att ta hänsyn till miljön. I broschyren "Miljöhänsyn vid dikesrensningar" som LRF tagit fram tillsammans med Naturvårdsverket och Jordbruksverket kan du läsa om de regler och lagar som gäller vid dikesrensning. Broschyren tar även upp vad man ska tänka på när man rensar och hur man kan förebygga rensningsbehovet.

Om du vill få råd om vilka skötselinsatser och åtgärder som skulle behövas på din gård för att optimera dräneringen har du möjlighet att få kostnadsfri rådgivning inom Greppa Näringen. Rådgivningsmodulen "Översyn av dränering" utförs i länet av HS Konsult eller Associera Lantbruksrådgivning, se annons på sidan 13.

Pia Stålnacke

Broschyren "Miljöhänsyn vid dikesrensning" kan laddas ner på: www.lrf.se/Miljo/Vatten/Markavvattning/.

När bredbandet kom till Ingmarsö

Skärgården ligger långt fram i det lokala arbetet att bygga ut bredbandsfiber på landsbygden i Stockholms län. Anette Övergärde Klang, aktiv i Ö-företagarna och en av initiativtagarna på Ingmarsö och Thomas Molin på det kommunala stadsnätbolaget Ösab berättar mer om sina erfarenheter.

Ta saken i egna händer

Anette Övergärde Klang har arbetat i flera år för att få igång en bredbandsutbyggnad på Ingmarsö, en ö med 150 permanentboende, trettioåttio företag och 3 000 fritidsboende strax utanför Ljusterö i Österåkers kommun.

- Jag har varit aktiv i föreningar och nätverk, både i skärgården och i kommunen. Därför insåg jag tidigt regeringens ambitioner med digitala agendan och möjligheterna till bredbandsstöd. Samtidigt förstod vi i skärgården att varken stat eller kommun skulle ta något aktivt ansvar för infrastrukturen här ute. Vi var tvungna att ta saken i egna händer om vi skulle få fiber, konstaterar Anette. Hon tog upp bredbandsfrågan i Ö-företagarnas styrelse, där hon då var ordförande. Ö-företagarna är en företagarförening i Stockholms mellanskärgård som representerar Ingmarsö, Svartsö, Husarö, Äpplarö och Finnhamn, alla öar utan fast landsförbindelse.

Efter ett stormöte med medlemmarna fick styrelsen klartecken att jobba vidare med ett förslag till bidragsansökan hos Länsstyrelsen för utbyggnad av bredbandsfiber. På Ingmarsö finns bland annat Taxi Stockholms växel, en ICA-butik, skola, plastfabrik och en restaurang. Företagen på ön är beroende av stabil internettillgång och det fanns stor förståelse för både behov och möjligheter med bredbandsfiber. Någon förstudie gjordes inte då det redan idag finns en bredbandskabel på ön. Det kommunalägda Österåkers stadsnätbolag, Ösab, hade inte visat intresse att driva frågan om utbyggnad av bredband

i skärgården. Mycket tid gick därför till att själva driva frågan. Erfarenheter från förstudier och ekonomiska föreningar i andra delar av Sverige samlades in och det fördes diskussioner med Kustbandet som är en lokal bredbandsaktör. På Ingmarsö fördes också diskussioner om vem som fortsatt skulle driva bredbandsfrågan. Det fanns sedan tidigare ett byalag på ön, men också många andra föreningar förutom företagarföreningen.

Det tekniska ansvaret

Efter ungefär ett år tog arbetet en ny vändning då stadsnätbolaget Ösab plötsligt visade sig intresserade att samarbeta. En gemensam bredbandsansökan började ta form.

- Vi insåg alla de fördelar som samarbetet med Ösab innebar. De svåra frågor vi brottats med, som till exempel ansvaret för att äga bredbandskabeln på lång sikt, löste sig automatiskt. Det förenklade arbetet att kunna lämna över det tekniska ansvaret till Ösab. På andra öar, där det saknas en liknande samtalspartner, blir det lite svårare. Där läggs ett större ansvar på öborna, tror Anette.

Företagarföreningen och Ösab arrangerade ett stormöte i bygdegården för alla på Ingmarsö. Med på mötet var också Sune Fogelström från SIKO som har stor erfarenhet av förstudier om bredband i skärgården och Mikael Backhuvud från Kustbandet.

- Priset för uppkoppling och tidsplanen var de två frågor som diskuterades mest på mötet. Just kostnaden för den enskilda fastighetsägaren var klar vid det tillfället, berättar Anette.

Efter mötet fortsatte arbetet. I diskussion med öns vägförening kom man fram till att dra kabeln i den allmänna huvudvägen i så stor utsträckning som möjligt för att få markägare skulle beröras. För otillgängliga tomter har Ösab ändå fört diskussioner

Foto: Clara Fägerlind

Regeringens bredbandsstrategi för Sverige...

... anger att Sverige ska ha bredband i världsklass. Den anger också det konkreta målet att 90 procent av alla hushåll och företag ska ha tillgång till bredband om minst 100Mbit/s år 2020. 40 procent ska nå målet redan 2015.

Läs bredbandsstrategin på Bredbandsforum: www.bredbandivarldsklass.se/

med enskilda markägare och även om inte alla är beredda att koppla på sig, har det inte funnits något motstånd mot att skapa infrastrukturen på ön. En hemsida togs också fram där Ingmarsöborna kan göra sina intresseanmälningar. Dessa ligger sedan till grund för hur nätet ritas och Ösab har arbetat fram ett förslag till finansiell lösning som förhoppningsvis ska vara attraktiv för både permanent- och fritidsboende.

- Ett nytt stormöte planeras till våren då de fritidsboende börjar återvända, säger Anette.

Stadsnät och byalag i samarbete

Thomas Molin på Ösab är den som ansvarar för arbetet med bredband på Ingmarsö, Äpplarö, Husarö och Ljusterö. Han menar att det bara är en fördel om stadsnätet kan vara med redan från början eller åtminstone tidigt i arbetsprocessen. Men han poängterar samtidigt byalagens, företagarföreningarnas och vägföreningarnas betydelse.

- På Ingmarsö har det fungerat perfekt. Företagarföreningen ordnade det mesta som behövdes innan byggstart. Vi får nödvändigt stöd från vägföreningen och byalaget under bygget. Många andra öbor är också intresserade och hjälper till. Österåkers Stadsnät kan därför ägna sig åt det som vi är bäst på, nämligen att bygga nätet. En tydlig ansvarsfördelning i kombination med ett bra samarbete med föreningarna är nog nyckeln till framgång säger Thomas.

Det går fortare om man tar det lugnt

- Det är lite speciellt att jobba i skärgården, säger Thomas. Det är en fantastisk miljö och både jag själv och de som gräver måste förstå att det också finns viss oro förknippat med ett stort markarbete som detta. Då är det viktigt att ta sig tid, vara lyhörd och bygga förtroende, gärna ta en kopp kaffe och prata i lugn och

ro. Vi märker att arbetet att bygga nät går snabbare när vi tar oss tid att komma överens med till exempel markägare. Viktigast är trots allt att göra ett bra jobb och vara noga med återställningen.

- Vi har redan börjat skissa på Ljusterö, ett gigantiskt område med över 20 vägföreningar. Då är vi beroende av att byalag och vägföreningar kan organisera och samordna kontakter, konstaterar Thomas.

Nya barn till gammal skola

Erfarenheterna från bredbandsprojektet på Ingmarsö visar vilken fördel skärgårdens starka föreningsliv är, om man samtidigt kan vara storsint och kunna se förbi sin egen förening och fokusera på öns bästa. Den nya idrottshallen på Möja är ett annat sådant lyckat exempel där många föreningar lyckades samla sig kring en viktig fråga.

- Då gäller det att vara ganska orädd, säger Anette. Hon tycker att arbetet har gett flera positiva effekter, till exempel mycket uppmärksamhet i media som gjort att Ingmarsö har hamnat på kartan. Thomas vill akta sig för att ge några råd till byalagen och menar att de själva måste fundera igenom hur de vill arbeta med utbyggnaden av bredband. Till slut säger han ändå att det nog är klokt för ett byalag att tänka igenom hela projektet noga. Då kan man lättare handskas med eventuella oförutsedda händelser som kan uppstå.

Anette tror att bredbandsfiber kommer att göra det mer attraktivt att bo på Ingmarsö. Fler företag skulle kunna etableras här och de som finns kan säkra kvaliteten i sin service. Öns skola fyller 111 år i år. För några år sedan gick där ett tjugotal barn. Det hoppas Anette få uppleva igen.

Ulrika Geber

Landsbygdsprogrammet bidrar....

.... med projektstöd. I områden där det inte bedöms vara lönsamt att bygga ut bredband på kommersiell grund kan Länsstyrelsen i vissa fall bevilja projektstöd för att ett nät ändå ska byggas ut.

Mer information finns på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se/bredband. Kontaktperson på Länsstyrelsen är Clara Fägerlind, 80-785 49 09 eller clara.fagerlind@lansstyrelsen.se

Personerna på bilden är Anette Övergärde Klang, Ö-företagare och Mikael Backhuvud från Kustbandet. Foto: Claes Johansson

Bredbandsläget i länets kommuner

Bredbandsutbyggnaden har kommit olika långt i länets landsbygdskommuner. Även om förutsättningarna ser olika ut finns det gemensamma utmaningar. Länsstyrelsen storsatsar med en kartläggning som ska visa förutsättningarna för bredbandsutveckling i Stockholms län. Här kan du ta del av den bild av kommunernas bredbandsarbete som kartläggningen tagit fram.

Fiber är framtiden

Idag har de flesta på landsbygden sin internetanslutning genom kopparkablar från det gamla telenätet, så kallad ADSL eller motsvarande. Ett annat alternativ är att koppla upp sig trådlöst till en radiomast via mobilt bredband. Kapaciteten är dock begränsad i båda systemen. Att uppgradera kopparnätet är inte aktuellt och mobilnäten med sin begränsade kapacitet får allt svårare att hantera allt fler användare och allt högre krav på prestanda.

Ett nationellt heltäckande fibernät som ersätter kopparnätet på landsbygden med sin nära obegränsade kapacitet skulle göra att landsbygdens IT-infrastruktur blir framtidssäkrad. Samtidigt skulle ett sådant fibernät förstärka det mobila nätet.

33 procent kvar till målet

Enligt en kartläggning från Post- och telestyrelsen, PTS, från 2011 så har ungefär 58 procent av hushåll och arbetsställen i Stockholms län tillgång till fiberanslutning. Ytterligare 9 procent når upp till hastigheter motsvarande regeringens målsättning, exempelvis genom bredband via Kabeltv-nät eller gynnsamma förhållanden för trådlöst bredband.

Flera fiberbaserade stamnät når idag alla Stockholms läns tätorter. Några orter, exempelvis kommunhuvudorter, har tillgång till fler än ett stamnät. Förgreningarna till hushållen sker på marknadens villkor. Därför är det stadsbebyggelsen som har bäst fibertäckning. I

tätorterna har över 60 procent av befolkningen tillgång till fiber, men i landsbygden är andelen mindre än 13 procent.

Tre gemensamma frågeställningar

Ytterst är det byalag och nätägare som driver projekten framåt, med olika grader av offentligt stöd. Kommunernas arbete kan sammanfattas i tre gemensamma frågeställningar; vem som ska äga näten, vem som ska driva projekten och vem som ska finansiera utbyggnaden.

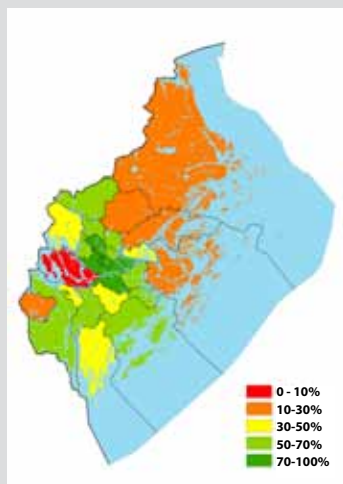
Några kommuner med relativt stor landsbygd har bilat egna stadsnät. Bolagen drivs ofta av kommunala fastighets-, el- eller vattenbolag och förser kommunens verksamheter och invånare med fiberuppkopplingar. Stadsnäten möjliggör en tydlig kommunal samordning och effektivisering av lokal IT-infrastruktur.

Stadsnät

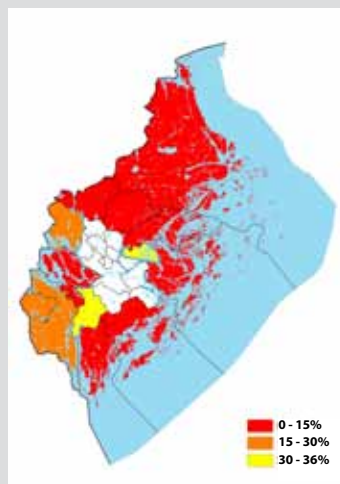
I Österåker har stadsnätsbolaget själv sökt bredbandsstöd från Länsstyrelsen för de områden man i samråd med kommunen bedömer måste medfinansieras. Även i Norrtälje, Vallentuna, Nynäshamn, Botkyrka och Södertälje finns stadsnätsbolag. En fördel med kommunala stadsnät är att kommunen tydligare kan samordna och effektivisera utbyggnaden av infrastruktur. I Botkyrka och Södertälje samför läggs ofta fiber med VA och el. I Norrtälje har stadsnätet dragit fiber till alla kommunens skolor. Utbredningen möjliggör ytterligare utbyggnad i landsbygden.

Stadsnätsbolag är samtidigt förknippat med höga driftkostnader, särskilt om de ska ansvara för utbyggnad i glesbygdsområden. Kommunens uppdrag och stöd till stadsnätet kan därför vara avgörande för landsbygdsutvecklingen.

Att som kommun bilda eget stadsnät är dock inte nödvändigt. Vissa kommuner anser att det är

Figur 1: Andel av totalbefolkningen i respektive kommun med tillgång till en anslutning motsvarande regeringens målsättning för år 2020. Källa: PTS Bredbandskartläggning 2011.

Figur 2: Andel av totalbefolkningen i respektive kommun utanför tätort och småort, med tillgång till en anslutning motsvarande regeringens målsättning för år 2020. Källa: PTS Bredbandskartläggning 2011.

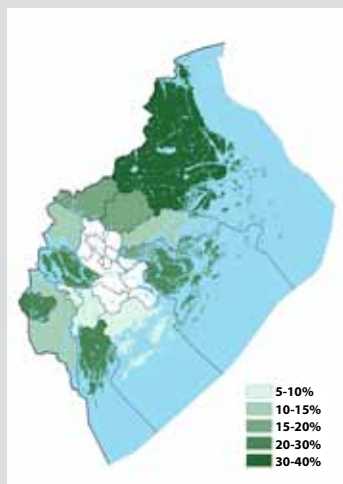
för kostsamt och att det finns andra arbetsmetoder. Ekerö och Sigtuna saknar egna stadsnät. Istället för kommunerna aktiva dialoger med privata nätägare för att få igång en accelererad utveckling. Man samlar också boende och lokala föreningar för att informera och mobilisera det lokala engagemanget. För Ekerö har detta lett till att bredband till perifera områden som Adelsö kommer att byggas ut, tack vare ett starkt intresse.

Projektledningen varierar

Vem som ansvarar för bredbandsfrågan inom kommunen varierar. I Ekerö arbetar näringslivsenheten med extern information, medan Södertälje, Norrtälje och Haninge gett det uppdraget till särskilda strateger eller utredare. Det är ingen självklarhet att frågan bör ligga på en enda person eller avdelning. Den interna IT-chefen får ofta en roll som tekniskt sakkunnig. I Vaxholm har tekniska kontoret huvuduppdraget, men andra enheters roller är också specificerade. I Sigtuna har IT-utvecklingschefen tagit det största ansvaret att driva på utvecklingen, med stöd av en särskild bredbandsgrupp bestående av representanter från IT, näringsliv och planavdelningen.

Politisk förankring

Oavsett organisationsstruktur måste frågan ha politisk förankring. Nykvarn är ett exempel på att samsynen mellan förtroendevalda och tjänstemän kan vara avgörande. Det är en liten kommun där ansvaret ligger hos planeringschefen, i konkurrens med övriga planeringsfrågor. Men med stöd från ett engagerat kommunalråd har man trots det påbörjat en omfattande utbyggnad av fibernätet, utfört av det lokala kabeltv-bolaget. Utbyggnaden går i flera etapper från Nykvarns tätort och man har ambitionen att erbjuda samma tjänster över hela kommunen.

Figur 3: Andel av totalbefolkningen i respektive kommun som bor utanför tätort och småort. Källa: SCB Befolkningsstatistik 2011.

Finansieringen

Österåkers kommun och Norrtälje kommun har båda uttalade medfinansieringsstrategier för bredbandsutveckling. Norrtälje beslutade om medfinansiering i samband med en ny IT-infrastrukturplan i november 2011. Österåkers kommun har löst finansieringen inom befintlig budget. Sigtuna har börjat diskutera medfinansiering och det finns en målsättning att aktivera lokala byalag.

Kommunens strategiska roll

Att prioritera landsbygdsutveckling och lägga resurser på att jobba brett geografiskt med bredbandsutbyggnaden är ibland inte möjligt när tätorterna växer kraftigt. Så är fallet i Södertälje där man för närvarande valt att fokusera sin utbyggnad mot tätorterna där det just nu sker en stor inflyttning.

En stor och geografiskt komplex glesbygd kan förstås vara en utmaning. Värmdö kommun, med många bebodda öar har sett en möjlighet att förse områden utanför tätorten med trådlös 4G-anslutning, för att minimera kostnaden av fiberutbyggnad. Parallellt arbetar byalag på flera ställen med att fiberansluta skärgården via befintliga sjökablar. Teknikerna kompletterar varandra och det finns en förhoppning om att hitta en lösning som gynnar alla.

Skillnaderna i arbetssätt visar att det finns en stor potential i att gemensamt diskutera kommunens strategiska roll i bredbandsfrågan. Ett tydliggörande skulle förbättra förutsättningarna för hela länets landsbygd att få en framtidssäkrad IT-infrastruktur. Länsstyrelsens ambition är att under 2013 bjuda in till en sådan diskussion inom ramen för det arbete som Länsstyrelsen gör för att driva på utvecklingen av bredband. Med kartläggningen tar Länsstyrelsen ett helhetsgrepp om bredbandsfrågan och ger kommunerna ett viktigt verktyg för att fortsätta arbeta strategiskt med sin IT-infrastruktur.

Claes Johansson

Foto: Claes Johansson

Bredband är mer än en kabel

Bredband är så mycket mer än en fiberkabel som ger hushåll en snabb internetuppkoppling. Tomas Norberg är utvecklingsledare och arbetar med kommersiell service och betaltjänster på Länsstyrelsens tillväxtavdelning. Han tar surfzoner i skärgården som ett exempel på att bredband inte är målet, utan ett medel för att skapa möjligheter till utveckling och tillväxt.

I Stockholms skärgård finns cirka 200 bebodda öar. Vissa öar får över 80 000 besökare med Vaxholmsbåten varje år. Att dessa besökare är avgörande för att servicen ska kunna fortleva på öarna är uppenbart. Men vad är det som möter besökaren? Ett överbelastat 4G-nät med dålig täckning och en anslagstavla.

- Många har idag möjligheten att arbeta på distans. Med en surfzon på sin favoritö skulle man ha chansen att förlänga sin vistelse i skärgården med distansarbete och på så vis vara konsument på ön under en längre period. Varje extra sådan dag betyder mycket för det lokala näringslivet, säger Tomas.

- Man skulle också kunna uppleva ön man kommer till på ett nytt sätt. Med en app som man enkelt kan ladda ner när man kommer iland skulle man kunna ta del av guidningar med olika teman som kultur, natur eller historia. Men man skulle också kunna få handfast information om saker som sopor och återvinning eller om aktuella möjligheter till att äta och övernatta. Och att kunna utnyttja betaltjänster i mobilen skulle innebära en stor utvecklingsmöjlighet för näringslivet på öarna, fortsätter han.

Skärgården är ett illustrativt exempel, men resone-mangnet går att tillämpa på resten av länets landsbygd också.

- Det viktiga är att bredbandsutbyggnad inte blir en fråga om själva kabeln utan om de möjligheter som skapas om den utnyttjas på ett smart sätt. En del tillämpningar ser vi tydligt potentialen för redan idag, såsom betaltjänster och distansarbete, men de bästa har kanske inte kommit på än, sammanfattar Tomas.

Hanna Williamsson

Från fundering till fiber - steg för steg om hur man får bredband till byn

Där marknaden inte bygger ut bredband med hög kapacitet måste de boende själva skapa förutsättningarna för en sådan utbyggnad. Men hur gör man då? Här är guiden för dig som vill vara med.

1 - Vem ska med?

Undersök intresset i byn. Hur många vill ansluta sig till projektet? Detta är ofta tidskrävande, men att få projektet väl förankrat är viktigt för ett lyckat resultat. Arbetet görs genom enkäter, samtal och möten. När man tar in intresseanmälningar är det viktigt att avgränsa området och inleda ett arbete med att ta ställ-

ning till hur markfrågorna ska lösas. Utgå från att varje hushåll måste betala runt tjugo tusen kronor i anslutningsavgift. Denna summa är densamma som man får betala i tätorten. Vanligtvis kan man välja om man vill betala den som en klumpsumma eller genom avbetalning.

2 - Var finns fibern idag?

Undersök var närmsta fiberanslutning kan finnas. Uppgifter om detta finns på den så kallade bredbandskartan på Post- och telestyrelsens webbplats, <http://bredbandskartan.pts.se/>.

Landsbygdsprogrammet bidrar....

..... med kompetensutveckling. På sidan 12 annonseras både en kurs och möjligheten att få processledning med mera för dig som vill ha stöd i arbetet med att få bredband till landsbygden. Båda aktiviteterna erbjuds utan deltagaravgift.

Vi frågor eller önskemål om annan kompetensutveckling kan du kontakta Mette Kjöbek Petersen, 08- 785 41 97 eller mette.kjobekpetersen@lansstyrelsen.se

Foto: Clara Fägerlind

Från fundering till fiber - fortsättning

Tala med kommunen om det kan finnas planer på utbyggnad eller om ett stadsnät finns. Tala samtidigt med dem om medfinansiering, se mer under punkt 5.

Finns det liknande intressegrupper i närheten? Kontakta dem och diskutera samverkan.

Kontakta tänkbara bredbandsleverantörer och kommunikationsoperatörer för att få en uppfattning om deras intresse och möjlighet att leverera tjänster i det nät som planeras.

3 - Bilda förening

När ni undersökt och fått tillräckligt många intresseanmälningar i området så är det dags att bilda förening. Projektet kan drivas av en juridisk person och vi rekommenderar att driva projektet som ekonomisk förening. I många områden finns redan en ekonomisk förening som kan driva frågan. Läs mer om hur du bildar en ekonomisk förening på Bolagsverkets webbplats, www.bolagsverket.se

4 - Planera, planera, planera!

Ta fram en teknisk lösning och kalkyl för byggnationen av det lokala nätet som sedan ska kopplas ihop med det externa nätet som man ska ansluta till. Till den tekniska projekteringen anlitas oftast en konsult. I Sverige finns ett stort antal projektörer som ofta är regionala.

Säkerställ att det kommer att finnas en operatör, ofta kallad kommunikationsoperatör (KO), som säkerställer trafiken på nätet genom att erbjuda en öppen teknisk plattform där alla tjänsteleverantörer kan få samma tillgång till nätet så att hushåll och företag sedan fritt kan välja leverantör av olika tjänster.

Kontakta därefter entreprenörer för att få in kostnadsförslag på byggnationen.

Bestäm utifrån underlagen hur kostnaderna ska fördelas mellan de anslutande.

5 - Ansök om stöd hos Länsstyrelsen

Information om Landsbygdsprogrammets stöd till bredbandsutbyggnad finns på Jordbruksverkets webbplats, <http://www.jordbruksverket.se/bredband>.

Ta fram uppgifter för en så kallad marknadsanalys som ska bifogas ansökan. Där ska man ange vilka operatörer som finns tillgängliga och som man kan ansluta sig till, bifoga karta över området och ange antal kilometer. För att kunna få stöd ska det vara ett så kallat öppet nät som kan användas av flera operatörer och tjänsteleverantörer samtidigt.

Fixa medfinansieringen. Idag finns ett krav på offentlig medfinansiering på 20 procent. Post- och telestyrelsen (PTS) har medel till medfinansiering, men ett krav är att kommunen också går in med finansiering.

6 - Klara, färdiga, gräv!

Innan man påbörjar markarbetet ska alla frågor vara utredda, det vill säga alla markavtal och tillstånd ska vara klara, liksom vilka som ska vara med.

Skriv avtal med leverantörer.

Bygg nätet och dokumentera.

Besiktiga nätet och slutrapportera projektet till Länsstyrelsen.

Clara Fägerlind

Läs mer .....

..... i "Utbyggnad av bredband på landsbygd", utgiven av Post- och telestyrelsen. Finns att ladda ner här: www.pts.se/sv/Dokument/Rapporter/Internet/2010/

Läs mer .....

..... i "Bredband till dig som bor på landsbygden", utgiven av Stadsnätets förbundet, SSNF, i samarbete med LRF och KTH. Finns att ladda ner här: www.lrf.se/LRF-och-de-grona-naringarna/Infrastruktur/Telefoni-och-bredband/Bredband/

Bredbandsbekymmer som begränsar

Äppelfabriken på norra Färingsö och Värmdö Musteri på Ingarö har en hel del gemensamt. De är framgångsrika och prisbelönda företag inom frukt- och bärförädling, de är belägna på öar på landsbygden i Stockholms län och de är missnöjda med bredbandsituationen. Bilden av hur bredbandsfrågan begränsar företagsutveckling på landsbygden blir tydlig när Landsbygd i Centrum ber Malin Skjernov på Värmdö Musteri och Katarina Isacsson Ångström på Äppelfabriken berätta hur bredbandskrångel påverkar deras vardag som företagare.

Prisade produkter

Äppelfabriken utsågs till årets företag 2011 av Ekerö kommun och Värmdö Musteri erövrade samma utmärkelse av Värmdö kommun i år. Äppelfabriken tog hem inte mindre än fem medaljer vid höstens SM i mathantverk. Marmeladen med hallon och lakritsrot vann en guldmedalj liksom svartvinbärgselén med mörk rom. Den klassiska rabarber- och citronmarmeladen belönades med silvermedalj, medan rabarberdrickan och tomatmarmeladen med ingefära fick varsin bronsmedalj.

Värmdö Musteri kom hem från tävlingen med tre medaljer; guld för äppelmusten gjord på Discovery, guld för hallonsylten och silver för gelén av svarta vinbär.

Tidsbokning via hemsidan

Båda företagen har fina hemsidor och via dessa kan till exempel den som vill boka tid för att få sina äpplen mustade göra det direkt via en bokningstjänst. På Värmdö Musteri upplever man att bredbandskrångel är ett ständigt bekymmer.

- Som småföretagare har man ju extremt mycket att göra hela tiden, så det värsta är den där extra tiden som

det tar när bredbandet inte fungerar som det borde. Just nu har vi mobilt bredband, 4G. Ibland funkar det bra, men för det mesta funkar det inte alls som det borde, berättar Malin Skjernov uppgitvet.

En begränsning i utvecklingen

- Det begränsar oss helt klart i vårt företagande. Om bredband fanns tillgängligt utan hinder skulle det betyda ofantligt mycket. Tid och energi skulle kunna läggas på annat. Vi ser också stora möjligheter att utveckla hemsidan, utnyttja sociala medier med mera. Om det skulle fungera ännu sämre, med långa avbrott till exempel, skulle vi få stora problem. Kanske skulle man då få sköta kontoret någon annanstans ifrån med alla kontakter och bokningar och så vidare. Men även betalsystemet är ju beroende av en internetanslutning, berättar Malin.

Lättare och roligare

Katarina Isacsson Ångström på Äppelfabriken ger en liknande bild av problemet.

- Vi har under en längre tid fått hålla till godo med en ADSL-lösning. Det är det snabbaste som gått att få ute på norra Färingsö. Nu har vi precis skaffat trådlöst bredband. Det ska vara 4G men det är knappt så det kommer upp i 3G, så det utgör därmed ingen förbättring, säger Katarina.

- För oss som litet företag som gör allt ifrån hemsida till kundbokning själva är det viktigt att ha tillgång till snabb och tillförlitlig kommunikation. Det är mycket irriterande med svajande Internet, långa upp- och nedladdningstider och avbruten streaming. Sådant måste fungera friktionsfritt om man ska kunna jobba effektivt. Bättre bredband skulle naturligtvis göra livet väldigt mycket lättare och därmed roligare, sammanfattar Katarina.

Hanna Williamsson

Foto: Elisabeth Ögren

Äppelfabriken och deras verksamhet presenteras på deras hemsida, www.appelfabriken.se

Mer om Värmdö Musteri AB hittar du på deras hemsida, www.varmdomusteri.se

Länsstyrelsen
gratulerar båda
företagen till
fina utmärkelser!

Foto: Hanna Williamsson

Från Rö till Krokek med bygdechecken

Sedan i april finns möjligheten för föreningar och lokala utvecklingsgrupper på landsbygden att ansöka om en bygdecheck, det vill säga stöd från Landsbygdsprogrammet för utbyte med en annan förening på landsbygd eller i förort i Sverige. Först ut var Rö Hembygdsförening som tycker resan till Krokek var en succé. Med massor av inspiration planerar nu föreningen egna projekt inom kulturminnesvård och IT. Här berättar Björn Bergström som är föreningens ordförande.

Inspirerande projekt

Den 26 och 27 september var styrelsen på besök hos Krokeks hembygdsförening

- Vi kan inte nog berömma det mottagande vi fick! En fantastiskt rolig upplevelse, berättar Björn.

Hembygdskonsulenten i Stockholms län tipsade om den här möjligheten i våras, och föreningen lade ned en hel del arbete på att hitta en intressant hembygdsförening. På Internet fann de Krokeks hembygdsförening i Kolmården.

- De har en imponerande historia av att initiera, finansiera och genomföra stora projekt. Till exempel uppbyggnaden av Marmorbruksmuseet på Kolmården och de arkeologiska undersökningarna vid Krokeks ödekyrka, båda projekt i miljonklassen. De har också restaurerat många byggnader, några från ruiner, berättar Björn.

Vid besöket visade Krokeks hembygdsförening både museum och byggnaderna och delade med sig av sina erfarenheter.

Stort IT-kunnande

- Vår förening är relativt nybildad och kommer ha stor nytta av de erfarenheter som Krokek delade med sig av när vi drömmer om egna projekt inom kulturminnesvården. Vi har nu också en förening att hålla

kontakten med framgent medan vi utvecklar våra egna projekt. Själva ställer vi upp med vårt stora kunnande inom IT-området, där vår förening tillhör de mest kunniga och erfarna, avslöjar Björn.

Bredband är högaktuellt!

- Vi är ett gäng med bakgrund inom IT, som arbetar väldigt aktivt på internet via ADSL. Vi arbetar ideellt med vårt stora intresse av lokal kulturhistorisk forskning och släktforskning och har stora databaser. Sveriges hembygdsförbund har en portal där de vill knyta ihop alla hembygdsföreningar, ett nog så viktigt arbete för nätverkande och organisation. Men anslutningen går långsamt. Inom en annan lokal förening, Rö Väsby Byalag, drar vi nu igång ett försök för att få fram fiberbredband. Det stora steget som vi är mitt inne i just nu är den lokala förankringen och mobiliseringen av tillräckligt många hushåll till vårt projekt. En ordentlig tillgång till bredband skulle enligt vår mening undanröja den sista svagheten i att bo på landet, säger Björn.

Sofia Ståhle

Personerna på bilden är från vänster Ann Britt Bergström sekreterare, Björn Bergström ordförande, Stig Jandrén vice ordförande i Rö Hembygdsförening och Stig Danielsson ordförande i Krokeks hembygdsförening. Foto: Eyvind Larsson

Ta chansen - sök bygdechecken!

Bygdechecken ersätter kostnader som transport, fika, lokal, studiebesök, upp till 5 000 kronor plus eventuell moms. Själva utbytet kan handla om nära nog vad som helst som ryms inom föreningens utvecklingsarbete.

Ansök hos Länsstyrelsen och ange vilken förening på landsbygd eller i förort som ni vill träffa och varför. Efter ett OK från Länsstyrelsen genomför ni aktiviteten och får sedan ersättning för era kostnader i efterhand. Kontaktuppgifter finns i annonsen på sidan 12.

Om aktiviteterna

Här kan du se ett urval av aktuellt kursutbud och vilken rådgivning som erbjuds. För mer detaljerad information hänvisar vi till Länsstyrelsens webbplats och till vårt elektroniska nyhetsbrev. Där kan du också hitta fler aktiviteter.

Aktiviteterna som annonseras här genomförs av olika aktörer men bekostas alla helt eller delvis genom Landsbygdsprogrammet 2007-2013 som finansieras av EU och svenska staten. För en del aktiviteter tas en deltagaravgift ut. Eventuell deltagaravgift anges i annonsen. OBS! Efter sista anmälningssdag är anmälan bindande.

Har du önskemål om andra aktiviteter än dem som annonseras här? Kontakta då Mette Kjöbek Petersen, 08-785 41 97 eller mette.kjoberk@lansstyrelsen.se

Elektroniska nyheter

I det elektroniska nyhetsbrevet Landsbygd i Centrum får du löpande, direkt till din e-post, information om aktuell kompetensutveckling. Bli prenumerant på det elektroniska nyhetsbrevet på www.lansstyrelsen.se/stockholm/lic

Kalendariet på webben

I kalendariet på vår webbplats finns alla aktiviteter. Det uppdateras löpande, så där kan du även hitta aktiviteter som inte hinner annonseras i de fyra tryckta numren av Landsbygd i Centrum, www.lansstyrelsen.se/stockholm/lantbruk

Rådgivningscheck

Känner du ett behov av att diskutera utvecklingsidéerna för ditt företag med en rådgivare? Om dina utvecklingsplaner är förenliga med Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007-2013 finns chansen att få en rådgivningscheck. Anmäl intresse och rekvidrera blankett från Länsstyrelsen.

Kontakt: Sofia Ståhle 08-785 47 31, sofia.stahle@lansstyrelsen.se eller Åsa Pettersson 08-785 49 32, asa.pettersson@lansstyrelsen.se

Bygdecheck

Föreningar och utvecklingsgrupper på landsbygden i Stockholms län som vill träffa en annan utvecklingsgrupp i en annan bygd eller förort i Sverige kan ansöka om en bygdecheck om 5 000 kronor. Läs mer om bygdechecken på sidan 11.

Kontakt: Sofia Ståhle 08-785 47 31, sofia.stahle@lansstyrelsen.se

Kurs i bredbandsutbyggnad

En kurs i studiecirkelform om sex träffar på kvällstid för företagare och privatpersoner boende på landsbygden där tillgång till fast bredbandsnät är begränsat eller inte alls tillgängligt. Kursen kommer att informera om allmänna förutsättningar/teknik, villkor för statliga bredbandsstöd, projektplanering, lantmäterifrågor, ekonomi och upphandling, samt praktiskt genomförande av en utbyggnad.

Tid och plats: Kursstart den 8 januari 2013 och avslutning 11 april 2013 i Studieförbundet Vuxenskolas lokaler i Stockholm.

Anmälan och kontakt: via LRF Mälardalens webbplats, www.lrf.se/malardalen. Håkan Lindström, 0171-41 76 37

Deltagaravgift: Kostnadsfri för deltagarna.

Arrangör: LRF Mälardalen tillsammans med Studieförbundet Vuxenskolan och länsstyrelserna i Stockholms och Uppsala län.

Bredband i världsklass – även på landsbygden!

Coompanion (i Roslagen och Norrort) erbjuder kostnadsfri processledning, rådgivning och utbildning för er som funderar på, eller har påbörjat ett arbete med att planera för bredband i er bygd. Boka ett möte med oss!

Kontakt: Bridget Wedberg, Coompanion Roslagen, bridget.wedberg@coompanion.se eller 070-847 92 56, www.coompanion.se/roslagen

Trädgård som tillgång

Kompetensutvecklingsprojektet "Trädgård som tillgång" vänder sig till besöksföretag på landsbygden och syftar till att fler företagare på landsbygden ska kunna använda trädgård som ett mervärde i företagandet. Projektet omfattar alla fem länen runt Mälaren och Hjälmaran.

Nya aktiviteter planeras löpande. Vill du ha inbjudningar till dessa? Bli då prenumerant på projektets nyhetsbrev. Sök på "trädgård som tillgång" på Länsstyrelsen i Västmanlands läns webbplats, www.lansstyrelsen.se/vastmanland och anmäl dig direkt på webben!

Kontakt: Elisabeth Håkansson, elisabeth.hakansson@lansstyrelsen.se eller 021-19 50 40 alternativt Elisabeth Ögren, elisabeth.ogren@lansstyrelsen.se eller 021-19 50 29.

Arrangör: Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Tävla i att köra sparsamt!

Nu finns nya möjligheter att gå kurs i sparsam körning med traktor. Kursen består av både teoretiska och praktiska moment. Du får köra en traktor med en noggrann bränslemätare före och efter teorielektionerna. Ta med dina anställda eller en granne och tävla om att köra sparsammast! Efter genomgången kurs får du ett intyg att presentera för till exempel KRAV.

Anmälan och kontakt: Gunnar Hadders, 070-556 40 66 eller gunnar.hadders@hushallningssallskapet.se.

Deltagaravgift: 450 kronor exklusive moms per förare

Arrangör: HS Konsult.

Foto: Lena Andersson Webrink

Erbjudande! Tvårvillkor + Miljöhusesyn!

Nu får du som bokar en individuell tvårvillkorsrådgivning hos Hushållningssällskapet också en fullständig genomgång av Miljöhusesynen via webben som görs samtidigt med tvårvillkorsrådgivningen. Resultatet är självklart inte offentligt! Du betalar bara för tvårvillkorsrådgivningen. Du får:

- En fullständig genomgång av tvårvillkoren
- Miljöhusesyn gjord via webben samt utdrag i pappersformat.
- En åtgärdslista för förbättringar, även i pappersformat.
- Ditt eget konto med lösenord på den webbaserade Miljöhusesynen för fortsatt användning.
- En genomgång av hur du använder webbversionen.

Anmälan och kontakt: Boka rådgivningen med Kikki Fors, 070-222 25 52, eller kikki.fors@hushallningssallskapet.se.

Erbjudandet gäller till och med 2013 och antalet rådgivningar är begränsade.

Deltagaravgift: Tvårvillkorsmodul för enbart växtodling kostar 2 200 kronor exklusive moms, för både djur och växtodling kostar modulen 3 300 kronor exklusive moms.

Arrangör: HS Konsult.

Greppa Näringen

greppa näringen

Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri individuell rådgivning som både lantbrukare och miljön tjänar på. Målen är minskad övergödning, säker användning av växtskyddsmedel och minskade utsläpp av klimatgaser.

Du som har mer än 50 hektar åkermark och/eller mer än 25 djurenheter är välkommen att bli medlem. Du erbjuds då till exempel växtnärbalanser, kväve- och fosforstrategier, växtskyddshantering, kontroll av foderstater, markpackning och mycket mer inom flera olika rådgivningsmoduler anpassat efter gårdens produktion. Greppa Näringen är en samordnad satsning mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna med stöd av LRF.

Hitta din rådgivare!

Alla rådgivare i Stockholms län finns presenterade på Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/Stockholm/lantbruk. Kontaktperson på Länsstyrelsen är Cecilia Norén, 08-785 49 11

Energikollen

Nyhet! Rådgivningen Energikollen ger möjligheter att spara pengar och minska företagets klimatpåverkan.

Kontakta någon av följande rådgivare:

- Gunnar Hadders, Hushållningssällskapet Uppsala, gunnar.hadders@hushallningssallskapet.se
- Karl-Mikael Steen, FVB Linköping, karl-mikael.steen@fvb.se
- Marti Lehtmets, FVB Linköping, marti.lehtmets@fvb.se
- Christer Johansson, LRF Konsult AB Linköping, christer.johansson@konsult.lrf.se
- Peter Berglund, FVB Gävle, peter.berglund@fvb.se
- Inger Christensen, Grön Kompetens AB Alnarp, inger.christensen@gronkompetens.se
- Torbjörn Hansson, Grön Kompetens AB Alnarp, torbjorn.hansson@gronkompetens.se

Trädgårdsrådgivning

Det finns möjlighet till kostnadsfri rådgivning om minskad användning och säkrare hantering av bekämpningsmedel samt optimerad användning av växtnäring riktad till odlare av kruk- och utplanteringsväxter.

Kontakt: Monica Konsult, Monica Borg Ohlson, 0220 - 408 18 eller 070-645 59 98.

Rådgivning om ekologisk fjäderfäproduktion

För dig som tänker utöka den ekologiska produktionen eller lägga om till ekologisk fjäderfäproduktion finns möjlighet till rådgivning.

Kontakt: Åsa Odelros, 070-697 66 11 eller 0291-610 41.

Kursdagar om ekologisk odling av rabarber och förädling av frukt

Länsstyrelsen planerar för kursdagar under våren. Håll utkik på vår webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm.

Kontakt: Mette Kjöbek Petersen, Mette.KjobekPetersen@lansstyrelsen.se eller 08-785 41 97

Rådgivning om frukt, bär, sparris och rabarber

För dig som yrkesmässigt odlar eller tänker lägga om till ekologisk odling av frukt, bär, sparris eller rabarber finns möjlighet till enskild rådgivning. Anmäl intresse snarast för rådgivning under våren 2013!

Kontakt: Kirsten Jensen, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 070-571 53 51 eller kirsten.jensen@lansstyrelsen.se.

Rådgivning om ekologisk grönsaksodling

Det finns möjlighet till rådgivning om yrkesmässig odling av grönsaker på friland.

Kontakt: Elisabeth Ögren, Länsstyrelsen i Västmanland, 070-325 38 12.

Fråga kon

Fråga kon är en rådgivningstjänst för mjölkgårdar som tagits fram av Svensk Mjöl och som syftar till att ge praktisk rådgivning för förbättring av djurhållningen och djurhälsan på gården. Tjänsten innehåller bedömning av djurbaserade mått för kor, kalvar och ungdjur och genomförs av kalibrerade bedömare från Hushållningssällskapet.

Anmälan och kontakt: Martin Odensten, husdjursrådgivare 021-17 77 23 eller 070-338 50 10.

Deltagaravgift: Kostnad 4 000 kronor exklusive moms.

Arrangör: HS Konsult.

Kurs i regeldjungeln för ekologisk produktion

HS Konsult kommer att ordna tre kurser i regelverket för ekologisk produktion. Syftet är att det ska bli lättare för dig som lantbrukare att följa regelverket och uppdatera dig på nya regler. Vi kommer också att diskutera bakgrunden till regelverket och vanliga fel vid kontroll. Representanter från certifieringsföretagen, Länsstyrelsen och/eller KRAV samt rådgivare inom ekologisk djurproduktion och växtodling från HS Konsult kommer att vara med.

Tid och plats: I Uppsala län. Datum meddelas senare, men anmäl intresse redan nu för att vara säker på att få en plats!

Anmälan och kontakt: Frida Hedin, 018-56 04 32 eller frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Deltagaravgift: 300 kr exklusive moms och förtäring.

Arrangör: HS Konsult.

Rådgivning om ekologisk växtodling och djurproduktion

Hushållningssällskapet erbjuder möjlighet att få gratis rådgivning vid omläggning eller utökning av ekologisk produktion i växtodling eller djurhållning.

Kontakt: Erika Adolfsson, 070-567 40 28, erika.adolfsson@hushallningssallskapet.se eller Jan-Olov Emilson, 072-244 04 99, jan-olov.emilson@hushallningssallskapet.se

Första hjälpenkurs för häst – håll utkik i vinter!

En uppskattad kurskväll för dig som är hästföretagare. En veterinär tar upp vad som man kan göra själv, vad man bör ha hemma för eget handhavande, hur man bör gå tillväga för att se och tyda tecken på när hästen är sjuk, skadad eller har andra obehag och när det är dags att anlita veterinär. Kvällen innehåller också vissa övningsmoment.

Tid och plats: Hos familjen Thärnström i Knivsta som har ett nybyggt Active Stable för Islandshästar, under februari eller mars 2013. Håll utkik i Länsstyrelsens kalendarium eller Hushållningssällskapets kalendarium på www.hushallningssallskapet.se/hskonsult

Anmälan och kontakt: Anmälan till HS Konsult 018-56 04 00 eller hskonsult@hushallningssallskapet.se. Anmälan är bindande och antalet platser begränsade. För information kontakta Kikki Fors, 018-56 04 04 eller 070-222 25 52.

Deltagaravgift: 200 kronor exklusive moms och fika.

Utbildning i lönsam matturism -mat möter naturupplevelser!

Arbetar du med mathantverk, lokal matproduktion eller naturupplevelser? I januari kör vi igång en utbildning där du lär dig utveckla din verksamhet för att kunna erbjuda även turistiska upplevelser, bredda ditt produktutbud och öka din lönsamhet. Produktpaketering, internetmarknadsföring, hur man knyter lönsamma samarbeten med lokala guideföretag och boendeanläggningar med mera ingår. Checklistor, bra arbetsmaterial och duktiga lärare ger dig ny luft under de affärsmässiga vingarna. Carl Jan Granqvist delar ut diplom efter färdig utbildning.

Tid, plats, anmälan och kontakt: Start under vintern, avslutning hösten 2013. Anmäl intresse snarast så ser vi hur du kan passa in i något av de kluster/lokala grupperingar av företag som ingår. Koordinator Tracy Johnson, 070-530 22 16 eller tracy@ekoturism.org.

Deltagaravgift: 2 500 kronor exklusive moms.

Arrangör: Svenska Ekoturismföreningen

Laga mat utomhus

Välkommen på utbildning om hur man lagar mat utomhus. Lär dig de nya branschriktlinjerna som vi har tagit fram och som fastställts av Livsmedelsverket. Med stöd av dessa kan du servera säker mat utomhus och få stöd i kontakten med din livsmedelsinspektör. Lär dig också laga god mat över öppen eld, i kokgrop med mera av de bästa utomhuskockarna.

Tid och plats: Utbildningarna sker i Stockholms, Västmanlands, Sörmlands och Örebro län i vinter och vår. Datum presenteras inom kort i Länsstyrelsens kalendarium.

Anmälan och kontakt: Urban Laurin, 070-494 44 66 eller urban.laurin@telia.com.

Arrangör: Progrezzum, entreprenörer för hållbar utveckling, www.urban-laurin.com

Starta företag tillsammans

Ni kanske är ett gäng vänner som har en smart idé? Eller är ni en grupp småföretagare som vill hjälpas åt för att kunna ta större uppdrag? Kanske har ni behov av att dela lokaler eller maskiner? Boka ett möte med Coompanion (i Roslagen och Norrort). Vi erbjuder kostnadsfri information och rådgivning till er som vill starta företag tillsammans. Vi har många års erfarenhet av processledning och rådgivning.

Kontakt: Bridget Wedberg, bridget.wedberg@coompanion.se, eller 070-847 92 56, www.coompanion.se/roslagen

Affärsnätverk för kvinnor

Är du kvinna och företagare på landsbygden? Vill du skapa tillväxt och öka lönsamheten i ditt företag? Vill du träffa andra kvinnor och utbyta tankar och idéer med samt få tips kring företagande? Vill du utveckla och utöka ditt kontaktnät för att nå nya marknader och få nya kunder? Bor du i någon av följande kommuner: Södertälje, Nykvarn, Salem, Botkyrka, Ekerö, Huddinge, Haninge och Nynäshamn? Då är du välkommen att delta i vårt Affärsnätverk med kompetensutveckling som går igenom tio olika verktyg som är avgörande för att lyckas ta sitt företag till nästa nivå. I paketet ingår även seminarier, träffar med deltagare från andra grupper och material om hur man utvecklar sitt företag.

Tid och plats: Tio förmiddagsträffar med start vecka 2 2013 och avslutning vecka 20 i centrala Stockholm

Anmälan och kontakt: Annika Ryman, annika.ryman@medmening.se eller 070-735 61 66. Antalet platser är begränsat.

Deltagaravgift: 1 000 kronor exklusive moms.

Arrangör: MedMening Sociala Innovationer AB, www.medmening.se

Satsa på småskalig livsmedelsförädling

Funderar du på att starta upp med småskalig livsmedelsförädling? Eller är du redan igång och vill utöka eller bygga nya lokaler, slakteri, mejeri, tillverkning av marmelad, gårdsbutik eller bara sälja varor direkt till kund? HS Konsult AB erbjuder viss kostnadsfri rådgivning runt din affärsplan/ekonomi/produktionsupplägg, livsmedelslagstiftning eller byggnation av livsmedelsgodkända lokaler. Håll utkik på vår eller Länsstyrelsens webbplats eller kontakta oss redan nu för en intresseanmälan.

Kontakt: Agneta Pettersson, 019-603 27 23 eller Karin Bergkvist, 018-56 04 25.

Förverkliga din dröm

Har du en affärsidé, vill starta eget företag men vet inte hur? Du som är eller vill bli landsbygdsföretagare i Stockholms eller Södermanlands län har nu möjlighet att anlita en erfaren affärsrådgivare som kan lotsa dig framåt, vara ett bollplank för dina tankar och idéer och hjälpa dig att strukturera upp din vision till en handlingsplan.

Deltagaravgift: 500 kronor per timme exklusive moms.

Kontakt: Helle Reeder, 073-849 00 02.

Arrangör: LRF Konsult.

Stockholms Fiskmarknad

Den 21 november redovisade landshövding Chris Heister projektet "Stockholms Fiskmarknad" för landsbygdsminister Eskil Erlandsson. Läs mer om Stockholms Fiskmarknad på Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/Stockholm eller på www.stockholmsfiskmarknad.se

Foto: Erika Stenlund

Landsbygd i Centrum ges ut inom Landsbygdsprogrammet för Sverige år 2007-2013

Enheten för lantbruksfrågor:

Geber Ulrika	Lantbruksdirektör	785 49 07
Alfredius Hanna	Fältkontroller	785 49 18
Andersson Henrik C	Länsfiskekonsulent, fiske- och skärgårdsfrågor	785 40 55
Appeltoft Viveka	Ansvarig för gårdsstöd, samordnare av SAM	785 49 33
Berry Ylva	Fältkontroller, SAM-handläggning	785 42 93
Carlsson Cathrine	Återkrav	785 49 44
Carlsson Lars	Företagsstöd, projektstöd, startstöd	785 49 28
Dahlberg Gunilla	Administratör, administration bitillsyn	785 43 54
Elgemyr Madeleine	Återkrav	785 49 39
Fjäder Matilda	Fältkontroller	785 49 24
Florman Anna-Karin	SAM-handläggning, husdjur	785 42 37
Fägerlind Clara	Utbetalning av företags- och projektstöd, bredband	785 49 09
Hammarbäck Peter	Betesmarker: Åtagandeplaner, restaureringsstöd, utvald miljö, ängs- och betesmarksinventering	785 49 01
Joelsson Karin	Fältkontroller, Utvald miljö: kulturmiljö	785 49 29
Johansson Claes	Kartläggning av bredband	785 49 17
Kjöbek Petersen Mette	Ansvarig för kompetensutveckling, Landsbygd i Centrum	785 41 97
Larsson Anders C	Ansvarig för företagsstöd, projektstöd, startstöd och Leader, fastighetsfrågor	785 49 14
Lenmo Emma	Fältkontroller	785 49 12
Liljander Paulina	SAM-handläggning, fältkontroller, flyghavre, Utvald miljö: mångfaldstråda	785 53 21
Lindqvist Carina	Återkrav	785 49 40
Nigell Richter Kristina	Ansvarig för miljöersättningar, SAM-handläggning	785 49 19
Norén Cecilia	Åtagandeplaner betesmark, stallgödselrör, biodlingsfrågor, ängs- och betesmarksinventering	785 49 11
Olsson Karin	Fältkontroller, SAM-handläggning, kartfrågor, fastighetsfrågor	785 44 09
Pettersson Åsa	Kompetensutveckling, företagsstöd, projektstöd, rovdjursstängsel	785 49 32
Sjöberg Niklas	Fiske- och skärgårdsfrågor	785 45 55
Strömberg Maria	Ansvarig för återkrav	785 49 38
Stähle Sofia	Kompetensutveckling inom företags- och landsbygdsutveckling	785 47 31
Stålnacke Pia	Vattenhushållning, Utvald miljö: våtmarker och växtnäring	785 49 31
Tykesson Johannes	Kontrollansvarig, SAM Internet	785 49 20
Williamsson Hanna	Redaktör Landsbygd i Centrum, Utvald miljö: betesmarker	785 49 13
Åkerström Rose-Mari	SAM-handläggning, tvärvillkor, Landsbygd i Centrum	785 49 37

E-postadress: lantbruk.stockholm@lansstyrelsen.se